فەرهاد عەونی

ئەزموونی ڕۆژنامەوانیم

چاپی یەکەم
هەولێر
٢٠١١

24385

Preview sample - page 1 of 7 - Soran University Academic Digital Library

ناوی کتێب: ئەزموونی رۆژنامەوانیم
چاپی یەکەم ٢٠١١
نووسەر: فەرهاد عەونی
پێشەکی عەبدوللا زەنگەنە
سەرپەرشتیاری هونەری: عوسمان پیرداود
نەخشەسازی: عمر شهاب، ئەیوب محەمەد بابەکر
پیتچنین: هەوار محەمەد عەلی
تیراژ: (١٠٠٠) دانە

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان
ژمارە سپاردنی (١٠٩) ساڵی (٢٠١١)ی پێ دراوە.

Preview sample - page 2 of 7 - Soran University Academic Digital Library

پێشەکی

عەبدوللا زەنگەنە

ئەم کتێبە کەچەند مانگێکە لامان و ئەو شەرەفەمان پێ سپاردراوە (**پێشەکی**) بۆ بنووسین، هەڵبەت زۆر هۆ و هۆکار هەن لێنەدەگەڕان دەست بە نووسینی بکەین، یان وەکو پێشەکی برادەرانی دیکەمان رەتی بکەینەوە، یەکەمیان بە حووکمی کارکردنمان لە هەردوو گۆڤاری (**رۆژنامەڤانی**) و (**رۆژنامەنووس**)ی سەندیکای رۆژنامەنووسانی کوردستان، نووسەرەکەی زۆر بەبێ فیزییەوە ئەو هەقەی لەبەرچیو بووە، کە بەسەر ئەو بەرهەمەوە هەمان بووە، بەڵکو زۆربەی لاپەڕەکانی ئەم کتێبە، کە لە هەردوو گۆڤارەکەدا بڵاو کراونەتەوە، لەگەڵ (**د.ئازاد عوبێد**)ی هاوکارمان چەند جار پێیاندا چوونەتەوە وهەڵبچێری زمان و رێنووسمان بۆی کردووە و کاریگەرییمان لەسەریان هەبووە. دووەمیشیان ئەوە ماوەی (١٠) ساڵێکە، لەگەڵ نووسەر ، بە چاوپۆشین لەوەی ئێمە زۆر جاران لەمەڕ بۆچوونەکانمان کۆك نەدەبووین، بە یەکەوە کارمان کردووە، بەنموونە کاتی خۆی، لەبەر هەندێك هۆکار، دەمانەویست خۆمان لەم گۆڤارە، وەکو (**سکرتێری نووسین**)، بدزینەوە و واز بێنین، ئەوە بوو بەبێ پرسی ئەو، نامەیەکی دەست لە کارکێشانەوەمان بۆ ئەنجوومەن نووسی، بەڵام کاتێ ئەو پێی زانیبوو، نەك هەر قبوولّی نەکردبوو دەست لە گۆڤارەکە هەڵبگرین، بەڵکو ناچاریشی کردین داواکەی خۆمان بکێشینەوە، هەر ئەوسا پێی گوتین: (**تۆ دواڕۆژت لێرە و لەم گۆڤارە دەبێ**). ساڵێك دواتر، کە مالّی رۆژنامەنووسان تێکەڵ کرایەوە، ئاگامان لێ بوو لەسەر هەندێ پرس لە هەمووان زیاتر ئەو بەرگری لێ کردبووین و دواتریش لە نێوان هەموو نەندامانی ئەنجوومەنی سەندیکا، ئەو پێشنیازی کردبوو ببینە (**سەرنووسەر**)ی گۆڤاری (**رۆژنامەنووس**)ی سەرتاسەریی رۆژنامەنووسانی کوردستان، ئینجا لەگەڵ نەوەشدا

Preview sample - page 3 of 7 - Soran University Academic Digital Library

لەوساوە تاوەکو ئەمڕۆکە، زۆر جار لەسەر هەندێ پرس ئەو پیاوەمان ماندوو و ئیزعاج کردووە! بە نموونە بە بیرمانە جارێکیان وتارێکمان لە ژێر ناوونیشانی (**سڵاو لە موزەیجەکانی وڵاتەکەم**) لە (**ڕۆژنامەنووس**)دا بۆ بڵاوکرایەوە، تیایدا چۆنییەتی (**ئیزعاج**)ی خۆمان بۆ خوێنەران گێڕابۆوە، دواتریش لەسەر زۆر نووسینی دیکەی ئاوەها نەگەیشتووینەتە یەک، بەڵام وا کاروان هەر ڕۆیشت و گەیشتە ئەم ڕۆژەی وا هەردوولامان بە بێ ئەوەی دڵی هەر لایەکمان گەردی گرتبێ خواحافیزی لە گۆڤارەکەمان دەکەین.

بە هەرحاڵ دەستەبژێرانی کورد، تاوەکو بە ئەمڕۆ دەگا، لە کاری نووسینەوەی یادداشت و بیرەوەرییەکانیاندا دەست کورتن، نەگەر لێرە و لەوێش هەندێ کەس بەدەر لەم بۆچوونە هەبووبن و نەزموونی خۆیان هێنابێتە سەر کاغەز، ئەوا لە باروزرووفی دوای (**ڕاپەڕین**)دا، یان وەکو چاولێکەری دەستی پێکراوە، یانیش لەبەر ئاسانی چاپکردنی کتێب، هەروەها کەس بە کەس نەبوون، تەنانەت هەندێ لەوانە تیایان دایە هی ئەوە نین سوودیان بۆ حەل کردنی تاقە ئاریشەیەکی مێژووی هاوچەرخی نەتەوەکەیان هەبێت. لەسەر بۆچوونەکەی بەرایبشمان دەڵێین ئەوەتا هەردوو برا، خاوەنی (**کوردستان**)ی یەکەمین ڕۆژنامەی کوردی، (**میقداد میدحەت**) و (**عەبدوڵڕەحمان بەدرخان**)، تاوەکو ئەمڕۆ، تەنانەت ڕۆژی لەدایکبوون و کۆچی دواییشیان دیار نییە، جگە لەو چەند لاپەڕەی دوتوویێ ڕۆژنامەی (**کوردستان**)ەکەشیان، تاقە پەڕەیەکی دیکەی نووسراویان بۆ جێ نەهێشتووین، تا کەسێتییان بخوێنینەوە، دواتریش لەگەڵ دەستپێکی سەدەی بیستەم و نەو گۆڕانکارییە ڕۆشنبیریی و سیاسییانەی بەسەر ناوچەکەدا هاتوون، دیسان دەستەبژێرانی کورد لەم لایەنەوە هەژارن، خۆ ئەگەر (زیا گیوك ئالپ) و (سلێمان نەزیف بەگ)یش، بەو ناوەی کە ڕەچەڵەکیان لە کوردانە، هەندێ لاپەڕەی بیرەوەرییەکانیان، هێنابێتە سەر کاغەز ، ئەوا ئێمە پێمان وایە نەو کارەی نەوانیش هیچ کەلێنێکی مێژووی کورد پڕ ناکاتەوە، چونکە یەکەمیان دواجار حاشای لە کوردبوونی خۆی کردووە وئەوەی دووەمیشیان هەڵوێستی جێی گومانە، بەڵام ئەوەی باشە لە کۆتایی دەیەی دووەمی سەدەی بیستەم، هەندێ لە ڕۆشنبیران هەوڵیان داوە ئەم کەلێنە پڕ بکەنەوە، ئەوەتا

Preview sample - page 4 of 7 - Soran University Academic Digital Library

هەندێ سەرچاوە لەبەردەستن دەیسەلمێنن نەجمەددین حوسێن و د.مەسعود فانی و عەبدولڕەحیم ڕەحمی هەکاری و مەمدوح سەلیم و کامەران بەدرخان و کەمال فەوزی و چەند کەسێکی دیکەیان هەوڵێکی سەرەتاییان لا دەرکەوتبێ و بیرەوەری خۆیان لەسەر لاپەڕەی بلاوکراوەکانی نەوسا تۆمار کردبێ، لە نێو نەوانەدا (**نەمین فەیزی بەگ**)ی ناودار و خاوەنی کتێبی (**نەجوومەنی نەدیبان**) ی مامۆستایانە، لەوانەیشە هەوڵەکەی نەو لە هەمووان بەرچاوتر بێ، نەوە بە تایبەتی لە نامیلکەیەکیدا بە ناوونیشانی (**اثر حیاتی**) یادداشتەکانی خۆی نووسیوەتەوە، تیایدا، بە زمانی تورکی عوسمانی، باسی زۆر وردەکاری ژیانی خۆی بۆ کردووین.

لە عیراقیش، سدیق قادری، کە نەفسەرێکی کوردی هەمەوەند بووە، بیرەوەرییەکانی خۆی نووسیوەتەوە و لە ساڵی ١٩٢٤دا چاپی کردووە و تیادا باسی شۆڕشی نۆکتۆبەریشی کردووە، لەوانەیشە نەو یەکەم کورد بوو بێ بە زمانی عەرەبی دژی نەم شۆڕشە قسەی کردووە و بە پلانی جوولەکە و ماسۆنییەتی داناوە. دواتر هەر یەکە لە حوسێن حوزنی موکریانی و پیرەمێرد، زۆربەی یادداشت و بیرەوەرییەکانی خۆیان بە نووسین لە دووتوێی نەم بلاوکراوانە تۆمار کردووە، کە خۆیان سەرپەرشتیان کردوون، لەوانە (**ژیان، ژین، زاری کرمانجی، ڕوناکی و دەنگی گێتی ی تازە**)، بە داخەوە نەوانەش تاوەکو نەمڕۆ بە تەواوی نەکۆکراونەتەوە و نەڕووداوەکانیان لێك بەستراوەتەوە، لەوانەیە لێرە و لەوێش، هەر لەم سەردەمەدا، کەسانێك هەبوون بیرەوەرییەکانی خۆیان هێنابێتە سەر کاغەز، بەڵام دواتر بارودۆخی میللەتەکەیان هی نەوە نەبووبێ کە خۆیان چاپیان بکەن و لای دەسەڵاتدارانی نەوسا ناشکرا ببن، نەوەتا ڕەشید شەوقی، کە لە ساڵی ١٩٢٤دا بەڕێوەبەری نووسینی گۆڤاری (**دیاریی کوردستان**) بووە، هەر لەوساوەش زۆربەی ڕووداوەکانی ڕۆژانە، کە بە چاوی خۆی بینیویە و تۆماری کردوون، بەڵام تاوەکو بارو زرووفی دوای (**ڕاپەڕین**)ی ١٩٩١ نەڕەخسا، نەك هەر بۆی چاپ نەکراوە، بەڵکو کەسێکیش نەیزانیوە نەو شاکارێکی وای هەبووبێ. لەوانەشە ڕەفیق حیلمی، دواتریش نەحمەد خواجە، لە هەمووان بە بەخشتر بووبن. یەکەمیان لە سەرەتای پەنجاکانی

Preview sample - page 5 of 7 - Soran University Academic Digital Library

سەدەی بیستەمدا، بە ماوەی چەند ساڵێك و لە چەند بەرگێکی کتێبێکدا، بە ناوونیشانی (**یادداشت**)، زۆربەی ڕووداوەکانی دەیەی سێیەمی سەردەمی حکوومەتەکەی شێخ مەحموودی بۆ نووسیوینەتەوە، هەرچی نەحمەد خواجەیە لە کۆتایی شەستەکان و سەرەتای حەفتاکانی هەر نەو سەدەیە نەو هەڵەی بۆ ڕەخساوە، نەویش لەژێر ناوونیشانی (**چیم دی**)دا زۆر لایەنی نەم دەور و زەمانەی بۆ ڕوون کردووینەتەوە، دوای نەمانیش کۆمەڵێك ناو، چ لێرە لەناو کوردستان و چ لە دەرەوە، دەکەونە بەرچاو، لە هەشتاکانی هەر نەو سەدەیەدا (**گەشتی ژیانم**)ی مامۆستا (**مەسعوود محەمەد**) لەسەر لایەڕەکانی گۆڤاری (**ڕۆشنبیری نوێ**)ی نەوسا، دیسان زۆر لایەنی ڕۆشنبیری و سیاسیی پێشووتری بۆ ڕوون کردووینەتەوە، نامانەوێ بیشارینەوە کە نەو بیرەوەرییانە نەوسا لە هەمووان زیاتر کاریگەریی لە سەرمان هەبوو، لە هەمان کاتیشدا لەگەڵ هاوسەرەکەم گرفتی بۆ دەناینەوە، چونکە هەرجارەی ژمارەیەکی نەم گۆڤارە دەردەچوو نێمە بە هەڵەداوان بە دوایدا دەچووینە بازاڕ و دانەیەکمان لێ دەهێنایەوە مالێ، دیارە نەوساش وەکو نێستا نەبوو، هاتووچۆی ناو بازاڕ، چونکە زیاتر بە پاس و تاکسی بوو، بۆیە بۆ ئەوەی وەکو نێمە و دابینکردنی پێداویستییەکانمان چوونە ناو بازاڕ ماوەیەکی پێدەچوو، نەو گۆڤار و ڕۆژنامانەش کە نەوسا هەبوون، جگە لەم گۆڤارە، (**بەیان**) و (**هاوکاری**) و (**کاروان**) و (**عێراق**)ی کوردی و بەم دوادواییەش (**ڕەنگین**) و (**بزاڤ**) و (**ئاسۆ**)ش پەیدابوون. (**ڕۆشنبیری نوێ**) گۆڤارێکی بەرچاو بوو و لە لایەن هەموو زانکۆکانی نەوسای عێراق بە نەکادیمی کرابوو، دڵنیاین زۆرتان شارەزای شێوازی نووسین و زمانەوانی و دەمودووی خوالێخۆشبوو مەسعوود محەمەدن، لەگەڵ گەیشتنەوەمان بۆ ماڵەوە نوقمی خوێندنەوەی نەو (**گەشتی ژیانم**)ەی دەبووین، دیارە (**ڕەحیمە مەلا زادە**)ی هاوسەرمان وەکو هەر ژنێکی ڕۆژهەڵاتی و کورد، چەند سەعاتێك خۆی بە ئامادەکردنی خواردن و خواردنەوە ماندوو دەکرد و نەشیدەویست چێشتەکەی بە ساردوسڕی بهێنرێتە سەر سفرە، گوایە دەیەویست لەگەڵ مێردە خۆشەویستەکەی بیخوات، بەڵام نێمە پێمان وابوو نەو دەیەویست دەستمان پێ لە خوێندنەوەی گۆڤارەکە

Preview sample - page 6 of 7 - Soran University Academic Digital Library

هەڵبگرێ، بۆیە چەند جارێك، كە بانگی دەكردین، هەر بە (**ئێ ئەوا هاتم**) وەڵامان دەدایەوە، تا هەموو لاپەڕەكانمان تەواو نەخوێندبایەوە، وازمان لێ نەدەهێنا، خۆشتان دەزانن مامۆستا (**مەسعوود محەمەد**) لەو جۆرە نووسینانەی چەند درێژدادڕ بووە. بڕوا بكەن لەسەر نەو (١٣) نەڵقەی نەو بیرەوەرییانە، كە لەسەر لاپەڕەكانی نەم گۆڤار و ڕۆژنامانەی نەوسا بڵاوكراوانەتەوە، (١٣) شەڕی بێ نوقسانیمان لەگەڵ كراوە. دیارە زۆرجاریش لەسەر بیرەوەرییەكانی نێو (رحلە نحو البدایە)ی (كۆڵن وێڵسن) و (پاپلۆ نیرۆدا) و (دستۆفسكی) و (هێمن)یش، لە (لە كوێوە بۆ كوێ؟)ی دیوانەكەی (**تاریك و ڕوون**)دا هەمان دەردمان بەسەر هاتووە، نێستاش كەوا تەمەنمان بۆ (٦٠) ساڵی هەڵدەكشێ بە خوێندنەوەی بابەتی ناوەها گەنج دەبینەوە، وا دەزانین هەر هەرزەكارەكەی جارانین، پێشمان وایە نەگەر دانتان بە هەر نووسینێكی نێمەدا هێنابێ ،نەوە هەموو سەرچاوەكەی نەو جۆرە پەروەردە و ڕێبازی خوێندەوەمان بووە.

دوای (**پاپەڕین**)یش كە دەرووێكی نازادی لەسەر كوردان كرایەوە، گۆڤار و ڕۆژنامە و كتێب لە كوردستان زۆر بوون، لەنێو نەوانەدا كتێبی یادداشت و بیرەوەری زۆر بڵاوكراونەوە، هەوەڵجار پێشمەرگە و سیاسییەكان دەستیان دایە دەركردنی نەم جۆرە كتێبانە و باسیان لە نەزموونی ژیانی ڕابردووی خۆیان دەكرد، نەگەرچی هەندێكیان زێدەڕۆییان لە گێڕانەوەی ڕووداوەكاندا كردووە، بەڵام هەر هەموانیان بوونیان لە نەبوونیان باشترە، ڕۆژنامەنووسانیش لە دوای سەد ساڵەی ڕۆژنامەنووسیی كوردیدا، هەوڵیان دا جێ پەنجەیان زیاتر بەسەر نەم بوارەدا دیاربێ. نەوەبوو هەر كەسە و ڕاست دەبۆوە، گۆشەیەكی لەسەر لاپەڕەی گۆڤار و ڕۆژنامەكان بۆ خۆی داگیر دەكرد، دیارە گۆشەش زیاتر مۆركی بیرەوەری كەسی پێوەیە، دواتر هەندێ لەو ڕۆژنامەنووسانە كارێكی باشیان كرد، كە هەموو بابەتەكانی نەم گۆشانەیان لە دووتوێی كتێب و نامیلكەدا بڵاودەكردەوە، بە نموونە د.مارف خەزنەدار، هەموو بابەتی سەر لاپەڕەكانی (**ئێوارە گوڵان**) و (**گوڵان**)ی لە دووتوێی كتێبێكدا، بە دوو بەرگ، بە ناوونیشانی (**دیجلەی هزرم**)، لە لایەن سەرۆ قادر بۆ چاپ كرایەوە. بەڵام ئێمە لە ترسی نەوەی نەبادا دیسان لەگەڵ

Preview sample - page 7 of 7 - Soran University Academic Digital Library